

Τα Βασικά Χαρακτηριστικά του Ελληνικού Πρωτογενούς Τομέα*

Αλεξιάδης, Σ. (Ph.d. in Regional Economics)

Κοκκίδης, Σ. (Πτυχιούχος Στατιστικής)

Σπανέλλης, Λ. (MSc στην Στατιστική)**

Εισαγωγή

Ο αγροτικός τομέας ανέκαθεν αποτελούσε ένα δομικό χαρακτηριστικό της ελληνικής κοινωνίας καθώς και ένα συστατικό παράγοντα της ελληνικής οικονομίας και ανάπτυξης, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Επιπλέον, η ένταξη της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) το 1981 επηρέασε καταλυτικά την μετέπειτα εξέλιξη της ελληνικής γεωργίας. Σήμερα πλέον, η γεωργία διέπεται πλήρως από τους κανόνες της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.), οι οποίοι μορφοποιούν και ελέγχουν όλο το πλαίσιο λειτουργίας και δραστηριότητας του αγροτικού τομέα .

Η Συμμετοχή του Αγροτικού Τομέα στην Οικονομία: Εξελίξεις και Προοπτικές

Αναφορικά με την συνεισφορά του αγροτικού τομέα στην οικονομία εκφραζόμενη σε όρους συμμετοχής στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.) και με την απασχόληση στη γεωργία, τόσο σε ελληνική όσο και σε ευρωπαϊκή κλίμακα, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα ακόλουθα.

Παρακολουθώντας την ποσοστιαία συμμετοχή του γεωργικού προϊόντος στην δημιουργία του Α.Ε.Π. της χώρας κατά την τελευταία δεκαετία, διαπιστώνουμε ότι παρουσιάζει μια συνεχή πτωτική τάση. Πιο συγκεκριμένα, ενώ το 1995 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν σχεδόν 10% του συνολικού Α.Ε.Π. της χώρας, το 2004 μειώθηκε σε 4,3%, ενώ σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε., το 2006. ανέρχεται σε 3,3%. Ωστόσο σημειώνεται ότι σχετικά με το αναφερόμενο ποσοστό για το 2006 πρέπει να είμαστε επιφυλακτικοί, δεδομένου ότι μετά την τελευταία ανακοίνωση της Ε.Σ.Υ.Ε. (10/10/2007) τα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών της Ελλάδος τελούν υπό αναθεώρηση¹. Στο πλαίσιο της Ε.Ε.-25 το αντίστοιχο ποσοστό κυμαίνεται στο 2% κατά μέσο όρο κατά την διάρκεια της παραπάνω περιόδου.

Πρέπει να σημειωθεί ότι και στην Ε.Ε.-25 μια παρόμοια τάση για το ποσοστό συμμετοχής του αγροτικού τομέα στο Α.Ε.Π. είναι μεν εμφανής αλλά σε χαμηλότερη κλίμακα. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι το εν λόγω ποσοστό

* Το παρόν κείμενο βασίζεται σε ομιλία, που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια διημερίδας με τίτλο 'Διεκδικήστε το Δικαίωμα στην Τροφή', στα πλαίσια της Παγκόσμιας Ημέρας της Αγρότισσας, Λάρισα 15 Οκτωβρίου 2007.

** Οι συγγραφείς επιθυμούν να εκφράσουν θερμές ευχαριστίες στον κ. Π. Πέζαρο, Δ/ντή Αγροτικής Πολιτικής στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης Τροφίμων, και στον κ. Δ. Μπουρδάρα, στέλεχος της Δ/σης Αγροτικής Πολιτικής, για την θετική συμβολή τους στην συγγραφή του παρόντος κειμένου. Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν κείμενο είναι αυστηρά προσωπικές.

¹ Τα αναθεωρημένα στοιχεία, σύμφωνα με την παραπάνω ανακοίνωση, θα είναι διαθέσιμα περί το τέλος Οκτωβρίου, κατόπιν εγκρίσεως τους από την επιτροπή GNI.

στην Ε.Ε.-25 το 1995 ήταν 2,8%, το οποίο μειώθηκε σταδιακά σε 1,9% το 2005, όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1: Συνεισφορά του Αγροτικού Τομέα στην Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία

	1995	2000	2002	2003	2004	2005
(σε %)						
Ε.Ε.-25	2,8	2,3	2,2	2,1	2,1	1,9
Ε.Ε.-15	2,7	2,2	2,1	2	2	1,8
Βέλγιο	1,5	1,5	1,4	1,1	1,1	1,1
Τσεχία	5	3,9	3,3	3,1	3,3	2,9
Δανία	3,5	2,6	2,2	2	1,9	1,5
Γερμανία	1,3	1,3	1,1	1,1	1,2	1
Εσθονία	8	4,9	4,2	3,7	3,8	3,7
Ελλάδα	9,9	7,3	7	6,7	5,7	5,2
Ισπανία	4,5	4,4	4	4	3,8	3,3
Γαλλία	:	2,8	2,7	2,5	2,5	2,2
Ιρλανδία	7	3,4	2,6	2,5	2,5	:
Ιταλία	3,3	2,8	2,6	2,5	2,5	2,3
Κύπρος	5,1	3,6	3,7	3,4	3	2,9
Λετονία	9,1	4,6	4,6	4,1	4,4	4,1
Λιθουανία	11,4	7,9	7	6,4	5,8	5,7
Λουξεμβούργο	1	0,7	0,6	0,6	0,5	0,4
Ουγγαρία	6,7	5,4	4,7	4,3	4,8	4,3
Μάλτα	:	2,3	2,5	2,5	2,5	2,5
Ολλανδία	3,5	2,6	2,3	2,3	2,2	2,2
Αυστρία	2,7	2,1	2	1,9	1,9	1,6
Πολωνία	8	5	4,5	4,4	5,1	4,8
Πορτογαλία	5,7	3,8	3,3	3,4	3,3	2,8
Σλοβενία	4,2	3,2	3,2	2,6	2,7	2,5
Σλοβακία	5,9	4,5	5,1	4,5	4,5	4,3
Φιλανδία	4,3	3,5	3,3	3,2	3,1	2,9
Σουηδία	2,7	1,9	1,8	1,8	1,8	1,2
Ην. Βασίλειο	1,8	1	0,9	1	0,9	0,9

Σημ. : Μή Διαθέσιμα Στοιχεία
Πηγή: EUROSTAT

Ένα άλλο σημαντικό τμήμα της αξίας παραγωγής αποτελούν οι επιδοτήσεις. Για το 2005, σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT (Πίνακας 2), το ποσοστό των επιδοτήσεων στην παραπάνω αξία παραγωγής ανέρχεται σε 21,6%, ενώ το αντίστοιχο στην Ε.Ε.-25 είναι κατά μέσο όρο 16,7%.

Πίνακας 2: Παραγωγή και Επιδοτήσεις Αγροτικού Τομέα

	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (σε τιμές παραγωγού)			Συνολικές Επιδοτήσεις		
	1995	2000	2005	1995	2000	2005
E.E.-25		126358	123584	34377	38401	48655
E.E.-15	114255	117302	113529	34186	37485	43864
Βέλγιο	2428	2484	2135	334	351	500
Τσεχία	:	831	918	:	170	670
Δανία	3146	2689	2475	796	789	973
Γερμανία	12006	13521	13095	5704	5601	6093
Εσθονία	93	137	183	3	22	90
Ελλάδα	6631	6335	6349	1944	2128	2262
Ισπανία	15839	19484	20814	4242	4895	6493
Γαλλία	23923	23890	20920	8030	8152	9685
Ιρλανδία	2405	1998	1734	911	1284	2225
Ιταλία	22364	24527	24859	2938	4794	4417
Κύπρος	:	325	361	:	3	4
Λετονία	:	202	219	:	15	171
Λιθουανία	310	394	412	:	18	228
Λουξεμβούργο	120	109	97	34	48	61
Ουγγαρία	:	1794	1972	:	172	1088
Μάλτα	:	64	45	:	1	19
Ολλανδία	9302	9053	8048	566	408	831
Αυστρία	2193	2239	2193	2035	1422	1730
Πολωνία	:	4598	5161	:	214	2086
Πορτογαλία	2338	2160	2095	740	664	1038
Σλοβενία	428	399	403	23	64	199
Σλοβακία	510	311	382	164	235	236
Φιλανδία	740	670	571	2289	1967	2085
Σουηδία	1208	1094	982	704	882	1018
Ην. Βασίλειο	9612	7053	7161	2920	4099	4451

Σημ. Τα ποσά είναι εκφρασμένα σε εκατομμύρια ευρώ

: Μή Διαθέσιμα Στοιχεία

Πηγή: EUROSTAT

Ωστόσο, παρά την σημαντική συμβολή του αγροτικού τομέα στην ελληνική οικονομία, οι διαφορές μεταξύ Ελλάδος και E.E.-25 σύμφωνα με τα στοιχεία της EUROSTAT, είναι εμφανής. Συγκεκριμένα, το έτος 2005, η Ελλάδα συνεισφέρει λιγότερο από 3% στο Α.Ε.Π. του αγροτικού τομέα της E.E.-25. Ένα ποσοστό χαμηλό συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γαλλία, με συνεισφορά πάνω από 19% ή άλλες μεσογειακές χώρες, όπως η Ιταλία και η Ισπανία, οι οποίες συνεισφέρουν 15% και 12.2%, αντίστοιχα (Πίνακας 3).

Πίνακας 3: Αξία Παραγωγής του Αγροτικού Τομέα (τιμές παραγωγού)

	1995	2000	2005	2000	2005
	σε εκατομμύρια ευρώ			ως % της Ε.Ε.-15	ως % της Ε.Ε.-25
Ε.Ε.-25	:	283.001	291.627	-	100
Ε.Ε.-15	244.530	258.503	263.062	100	90,2
Βέλγιο	7.090	6.845	6.546	2,6	2,2
Τσεχία	:	2.819	3.388	-	1,2
Δανία	7913	7.724	7.746	3	2,7
Γερμανία	40.520	39.154	38.868	15,1	13,3
Εσθονία	312	366	502	-	0,2
Ελλάδα	9.873	9.878	10.477	3,8	3,6
Ισπανία	25.744	32.693	35.666	12,6	12,2
Γαλλία	54.328	56.607	55.752	21,9	19,1
Ιρλανδία	5.167	5.153	5.235	2	1,8
Ιταλία	34.683	40.996	42.776	15,9	14,7
Κύπρος	:	:	:	-	-
Λετονία	:	467	693	-	0,2
Λιθουανία	849	1.140	1.419	-	0,5
Λουξεμβούργο	247	238	250	0,1	0,1
Ουγγαρία	:	4.834	5.715	-	2
Μάλτα	:	131	112	-	-
Ολλανδία	19.367	19.639	20.482	7,6	7
Αυστρία	5.219	5.189	5.297	2	1,8
Πολωνία	:	12.406	14.121	-	4,8
Πορτογαλία	5.772	5.997	5.947	2,3	2
Σλοβενία	964	952	990	-	0,3
Σλοβακία	1.568	1.382	1.625	-	0,6
Φιλανδία	3.350	3.350	3.493	1,3	1,2
Σουηδία	4.015	4.392	4.131	1,7	1,4
Ην. Βασίλειο	21.243	20.648	20.397	8	7

: Μή Διαθέσιμα Στοιχεία

Πηγή: EUROSTAT

Μια άλλη σημαντική όψη του αγροτικού τομέα αφορά την απασχόληση του συντελεστή εργασία στα πλαίσια αυτού τού τομέα. Έτσι, αναφορικά με την απασχόληση του εργατικού δυναμικού στον αγροτικό τομέα, θα ήταν σκόπιμο να επισημάνουμε ότι αυτή αποτελεί το 12% της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα². Σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό στην Ε.Ε.-25, όπως φαίνεται στον Πίνακας 4, παρατηρούμε ότι το ποσοστό της Ελλάδος είναι σχεδόν διπλάσιο³.

² Το 1981, έτος ένατη της Ελλάδος στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.), το ποσοστό της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα ήταν 24% του συνολικού εργατικού δυναμικού.

³ Το ποσοστό απασχόλησης στον αγροτικό τομέα υπερβαίνει το 10% του συνολικού εργατικού δυναμικού σε νεοεισερχόμενες χώρες στην Ε.Ε., όπως η Λετονία, Λιθουανία, και Πολωνία.

Πίνακας 4: Εργατικό Δυναμικό στον Αγροτικό Τομέα

	1995	2000	2005	1995-2000	2000-2005
	Ετήσιες Μονάδες Εργασίας (σε '000)			Ετήσιες Μεταβολές σε %	
Ε.Ε.-25	:	10.540	9.310	:	-2,5
Ε.Ε.-15	7.209	6.529	5.797	-2	-2,3
Βέλγιο	84	75	71	-2,3	-1,2
Τσεχία	:	166	157	:	-1,1
Δανία	90	76	65	-3,3	-2,9
Γερμανία	792	685	583	-2,9	-3,2
Εσθονία	70	65	38	-1,7	-10,2
Ελλάδα	645	586	610	-1,9	0,8
Ισπανία	1.102	1.101	989	-0,02	-2,1
Γαλλία	1.137	1.028	943	-2	-1,7
Ιρλανδία	232	172	167	-5,8	-0,5
Ιταλία	1.463	1.383	1.159	-1,1	-3,5
Κύπρος	:	24	22	:	-1,7
Λετονία	:	149	136	:	-1,7
Λιθουανία	:	187	151	:	-4,1
Λουξεμβούργο	5	4	4	-2,6	-1,4
Ουγγαρία	780	676	521	-2,8	-5,1
Μάλτα	5	4	4	-0,4	-0,8
Ολλανδία	221	220	197	-0,1	-2,2
Αυστρία	198	175	169	-2,4	-0,7
Πολωνία	:	2.495	2.292	:	-1,7
Πορτογαλία	619	503	370	-4,1	-5,9
Σλοβενία	111	104	91	-1,3	-2,6
Σλοβακία	203	143	101	-6,8	-6,6
Φιλανδία	141	111	96	-4,6	-2,8
Σουηδία	90	77	76	-3,3	-0,2
Ην. Βασίλειο	391	334	299	-3,1	-2,2

Σημ. : Μη Διαθέσιμα Στοιχεία

Πηγή: EUROSTAT

Από μια αναλυτικότερη εξέταση της ηλικιακής διάρθρωσης της αγροτικής απασχόλησης στην Ελλάδα, διαπιστώνεται ότι κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια το ποσοστό στην ηλικιακή ομάδα άνω των 45 ετών είναι σχετικά υψηλό ενώ θα έπρεπε φυσιολογικά οι νεότερες ηλικίες, κάτω των 45 ετών, να εμφανίζονται στη ηλικιακή πυραμίδα με μεγαλύτερο ποσοστό.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του 2007, 57% του εργατικού δυναμικού στον αγροτικό τομέα είναι πάνω από 45 ετών, οι οποίοι βαθμιαία θα αποχωρήσουν από την ενεργό δράση, ενώ οι νεότερες ηλικίες καλύπτουν το υπόλοιπο 43%. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε., ενώ κατά την διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας σημειώθηκε αύξηση στο σύνολο των απασχολουμένων στην οικονομία, η απασχόληση στον αγροτικό τομέα έπεσε περίπου στο μισό. Η κατάσταση αυτή μπορεί να αποδοθεί, σε μεγάλο βαθμό, στο γεγονός ότι ο αγροτικός τομέας της Ελλάδος δεν παρουσιάζεται πλέον ως ελκυστικός στις νεότερες γενεές.

Στα πλαίσια της παρούσας διημερίδας, θα ήταν σκόπιμο να αναφερθούμε εκτενέστερα στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αγροτικής απασχόλησης κατά φύλο, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη συμμετοχή και συνεισφορά της ελληνίδας αγρότισσας.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των απασχολουμένων γυναικών στον αγροτικό τομέα (Πίνακας 5) είναι η υψηλή συμμετοχή τους, σε ποσοστό περίπου ίδιο με αυτό του ανδρικού εργατικού δυναμικού στον αγροτικό τομέα (43% κατά μέσο όρο στην εικοσαετία 1987-2007). Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η συμμετοχή των γυναικών στους υπόλοιπους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας είναι σχετικά χαμηλότερη (34% για την περίοδο 1987-2007).

Κατά συνέπεια, δεν θα ήταν υπερβολή να ισχυρισθούμε ότι η ελληνίδα αγρότισσα συμβάλει σχεδόν ισότιμα στην ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας, σε αντίθεση με τους άλλους κλάδους, όπου η συμμετοχή της γυναικείας εργασίας παρουσιάζεται σχετικά υποβαθμισμένη (σε όρους 1-3).

Πίνακας 5: Γυναικεία Απασχόληση στον Ελληνικό Αγροτικό Τομέα, 1987-2007

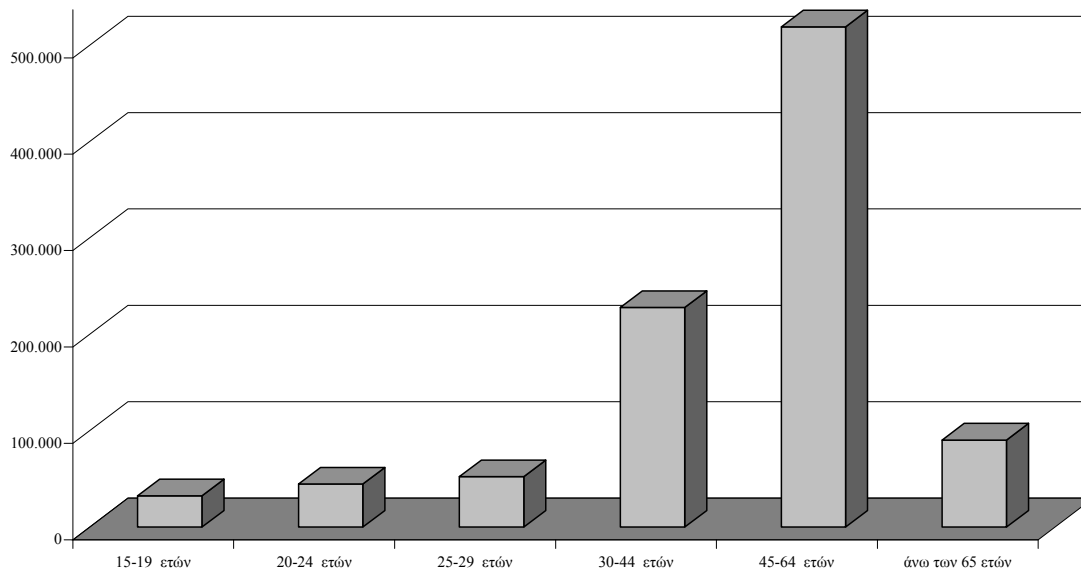
	1987	2000	2007
15-19 ετών	32.533	17.924	8.432
20-24 ετών	44.783	37.730	17.471
25-29 ετών	52.338	47.849	32.197
30-44 ετών	228.069	199.353	166.325
45-64 ετών	519.094	352.091	254.107
άνω των 65 ετών	90.520	57.906	43.832
Σύνολο	967.337	712.852	522.366

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Παρά ταύτα, η ηλικιακή διάρθρωση των ελληνίδων αγροτισσών παρουσιάζει τα ίδια χαρακτηριστικά με την ηλικιακή διάρθρωση στη συνολική αγροτική απασχόληση που προαναφέρθηκε (Γραφήματα 1, 2 και 3). Συγκεκριμένα, το ποσοστό των απασχολουμένων γυναικών στον αγροτικό τομέα άνω των 45 ετών, ανέρχεται στο 62% όλων των απασχολουμένων γυναικών στον αγροτικό τομέα κατά την εικοσαετία 1987-2007. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η είσοδος νέων γυναικών στις αγροτικές δραστηριότητες είναι λιγότερο ελκυστική, συγκριτικά με τους νέους άρρενες αγρότες.

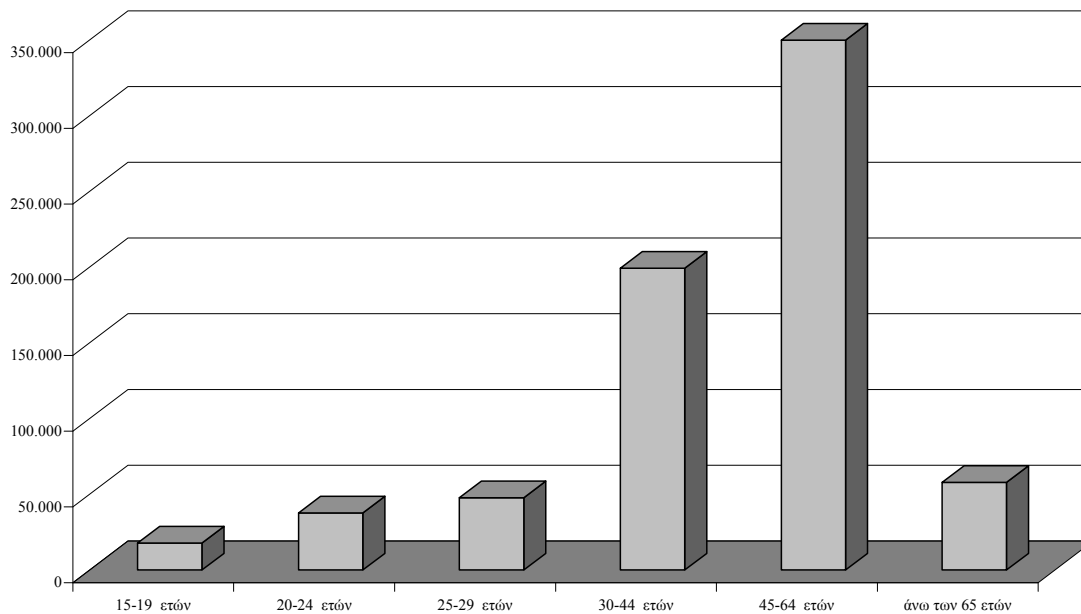
Γράφημα 1

Ηλικιακή Κατανομή της Γυναικείας Απασχόλησης στον Αγροτικό Τομέα, 1987

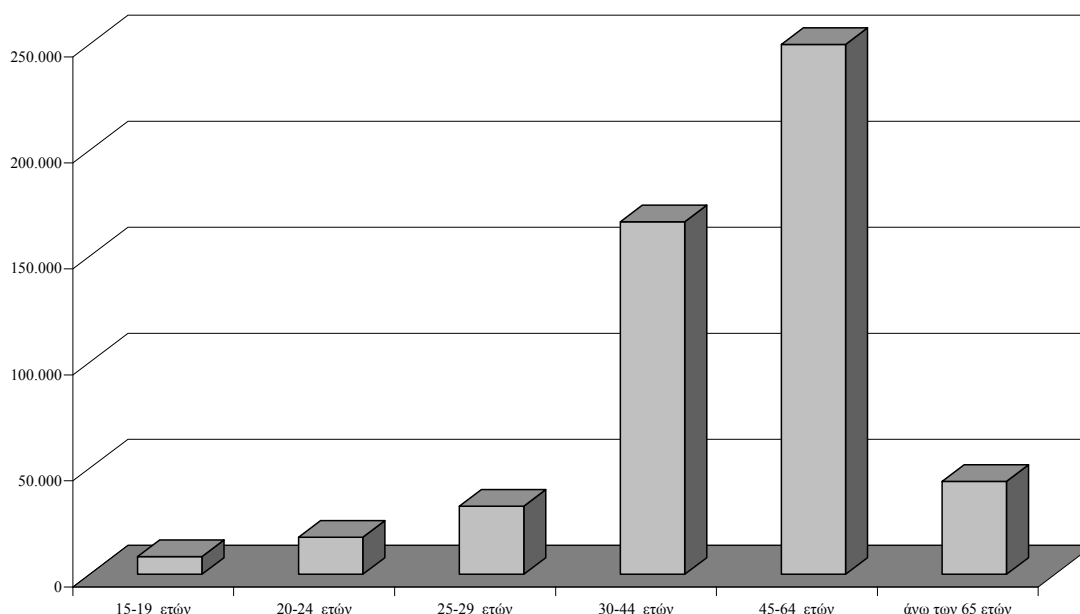
Γράφημα 2

Ηλικιακή Κατανομή της Γυναικείας Απασχόλησης στον Αγροτικό Τομέα, 2000

Γράφημα 3

Ηλικιακή Κατανομή της Γυναικείας Απασχόλησης στον Αγροτικό Τομέα, 2007

Στην συνέχεια θα εξετάσουμε ορισμένα βασικά δομικά χαρακτηριστικά του ελληνικού αγροτικού τομέα, ώστε να σκιαγραφηθεί μια, στο μέτρο του δυνατού, ολοκληρωμένη εικόνα της υφιστάμενης κατάστασης στην Ελλάδα καθώς και της σχετικής θέσης της στην Ε.Ε.-25.

Δομικά Χαρακτηριστικά του Αγροτικού Τομέα στην Ελλάδα

Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να πούμε ότι ο βαθμός εντατικής εκμετάλλευσης του ελληνικού αγροτικού τομέα είναι σχετικά περιορισμένος και χαρακτηρίζεται από μικρά και διασκορπισμένα αγροτεμάχια.

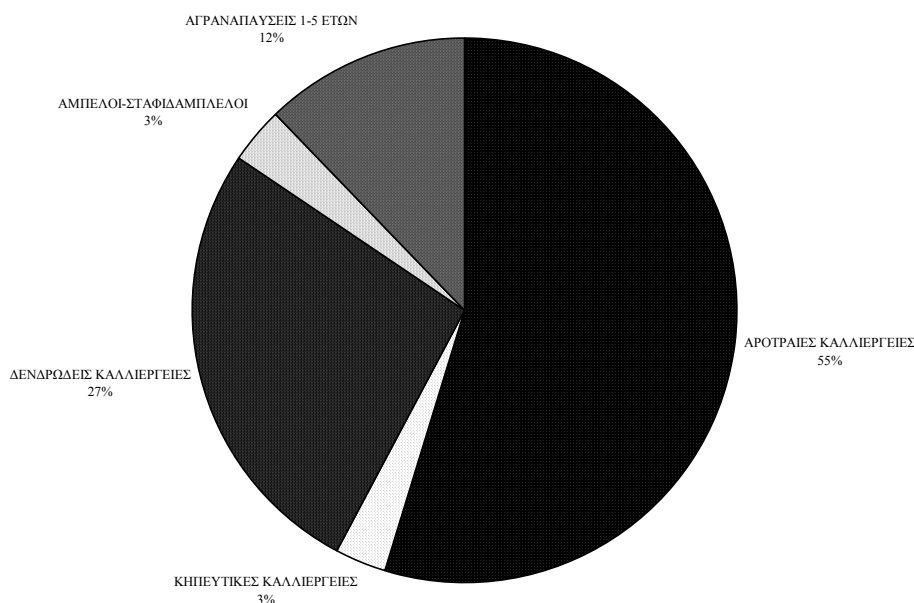
Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT η χρησιμοποιούμενη καλλιεργήσιμη γη⁴ στην Ελλάδα είναι μικρότερη ως ποσοστό επί της συνολικής έκτασης της χώρας, συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό στην Ε.Ε.-25 και στις άλλες μεσογειακές χώρες. Το 2005, σχεδόν 30% της συνολικής έκτασης της Ελλάδας χρησιμοποιείται ως καλλιεργήσιμη γη έναντι 40% στην Ε.Ε.-25, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στις μεσογειακές χώρες είναι σχεδόν διπλάσιο από αυτό της Ελλάδος.

Η παραπάνω απόκλιση είναι δυνατόν να αποδοθεί στις επικρατούσες γεωγραφικές και μορφολογικές συνθήκες στη Ελλάδα, όπως για παράδειγμα η κάλυψη της χώρας από σημαντικές εκτάσεις ορεινών όγκων. Εξετάζοντας, ωστόσο διαχρονικά την εξέλιξη του ποσοστού καλλιεργήσιμης γης επί της συνολικής έκτασης της Ελλάδος, προκύπτει ότι κατά την διάρκεια της περιόδου 1990-2005 η χρησιμοποιούμενη καλλιεργήσιμη γη δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες μεταβολές.

⁴ Στην καλλιεργήσιμη γη δεν περιλαμβάνονται οι βοσκότοποι.

Η Ελληνική γεωργική γη καλλιεργείται, κατά κύριο λόγο, με αροτραίες καλλιέργειες, οι οποίες σύμφωνα με στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. για το έτος 2006 αφορούν στο 55% της συνολικής χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης, όπως φαίνεται στο Γράφημα 4. Μικρότερο ποσοστό της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης αφορά στις δενδρώδεις καλλιέργειες (27%) ενώ 3% αφορά εκτάσεις καλυμμένες με αμπέλια.

Γράφημα 4: Κατανομή Καλλιεργήσιμης Γης, 2006

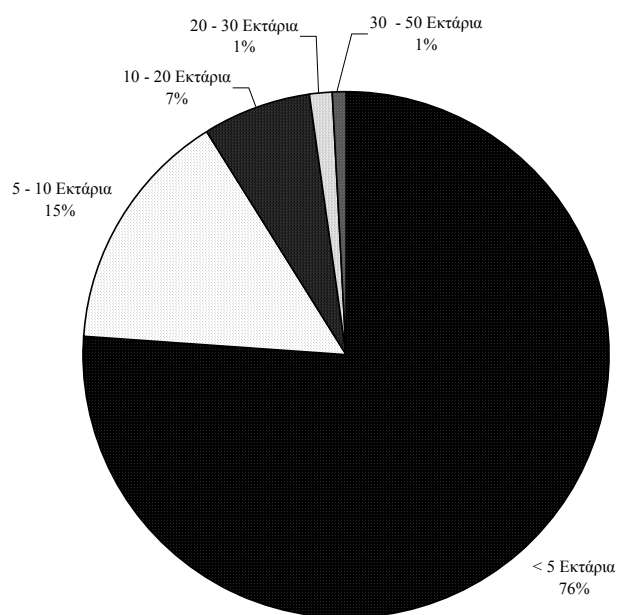

Η παραπάνω χρησιμοποιούμενη γεωργική γη αποτελείται, κατά μεγάλο ποσοστό, από εκμεταλλεύσεις μικρού μεγέθους⁵. Πραγματικά, το 2005 ποσοστό 78% των εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα αφορά εκτάσεις με λιγότερα από 5 εκτάρια, έναντι 76% το 1990 (Γραφήματα 5 και 6). Ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό συγκριτικά με τον μέσο όρο στην Ε.Ε.-25, όπου το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 45%. Σε χώρες όπως η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία τα αντίστοιχα ποσοστά είναι ακόμη μικρότερα (2%, 17% και 19%, αντίστοιχα). Ακόμα και οι μεσογειακές χώρες, όπως η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία τα αντίστοιχα ποσοστά εμφανίζονται μικρότερα σε σχέση με την Ελλάδα (68%, 49% και 65%, αντίστοιχα).

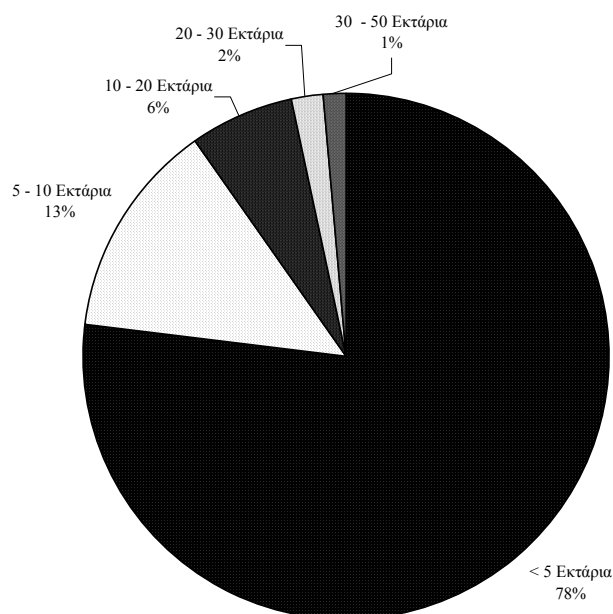
Γενικά παρατηρούμε ότι το ποσοστό των εκμεταλλεύσεων με έκταση μικρότερη από 5 εκτάρια στις μεσογειακές χώρες είναι υψηλό σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.-25. Αυτό οφείλεται, ίσως, σε παράγοντες που σχετίζονται άμεσα με την ιστορία, την κουλτούρα και την νοοτροπία στις εν λόγω χώρες.

⁵ Ο συνολικός αριθμός των εκμεταλλεύσεων το 2005, σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT, ανέρχεται σε 833.590, έναντι 850.130 το 1990. Με άλλα λόγια, σε περίοδο 15 ετών σημειώθηκε μείωση κατά 2%.

Γράφημα 5: Κατανομή Εκμεταλλεύσεων κατά Τάξη Μεγέθους, Ελλάδα, 1990

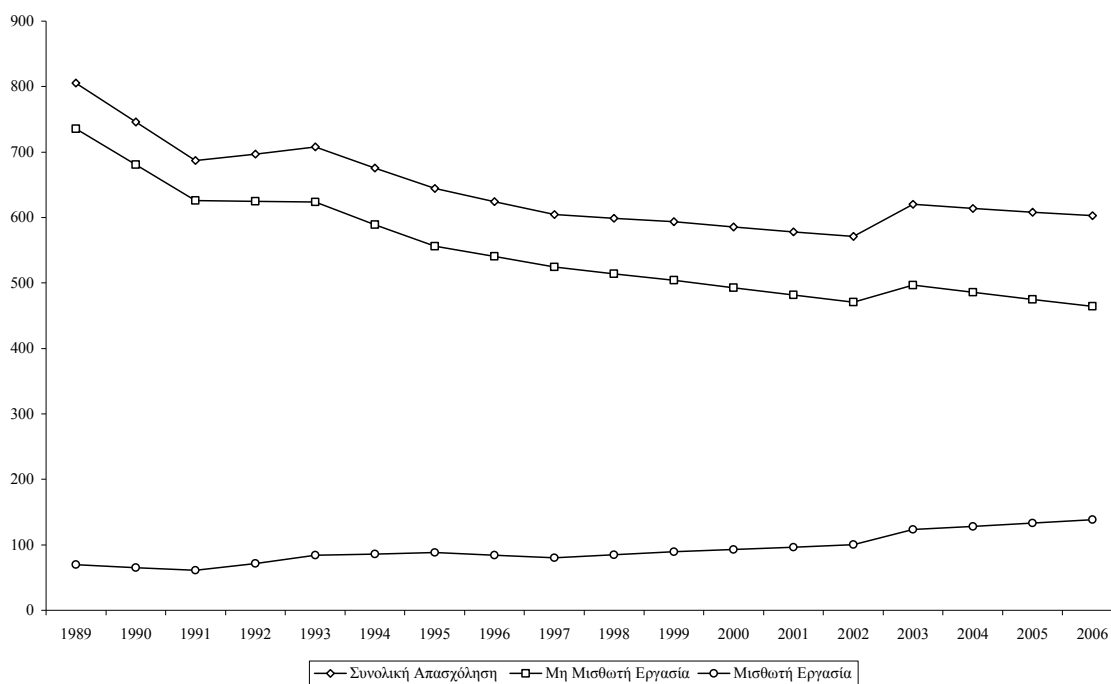
Γράφημα 6: Κατανομή Εκμεταλλεύσεων κατά Τάξη Μεγέθους, Ελλάδα, 2005

Επίσης, θα ήταν σκόπιμο να στρέψουμε την προσοχή μας σε ένα ακόμα δομικό χαρακτηριστικό του ελληνικού αγροτικού τομέα, την αναλογία μεταξύ της φυτικής και ζωικής παραγωγής. Η αναλογία αυτή για τον ελληνικό αγροτικό τομέα είναι, επί σειρά ετών, 70:30, ενώ στην Ευρώπη η αντίστοιχη αναλογία είναι σχεδόν 50:50.

Αναφορικά με την αξιοποίηση του συντελεστή εργασία στην αγροτική παραγωγή παρατηρείται μια διαχρονική αύξηση του ποσοστού της μισθωτής εργασίας στο σύνολο του εργατικού δυναμικού της ελληνικής γεωργίας, η οποία παρουσιάζεται στο Γράφημα 7. Σημαντική συνεισφορά σε αυτήν την εξέλιξη αποτελεί η εισροή μεταναστών, οι οποίοι απασχολούνται, κατά κύριο λόγο, στον πρωτογενή τομέα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η εξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζει μια στροφή της ελληνικής γεωργίας σε μια επιχειρηματική κατεύθυνση, σε σχέση με το παρελθόν, όπου η παραγωγή του πρωτογενούς τομέα πραγματοποιούνταν σε οικογενειακό πλαίσιο.

Γράφημα 7: Εισροή Εργασίας στον Ελληνικό Αγροτικό Τομέα

Εξετάζοντας τα σχετικά στοιχεία της EUROSTAT (Πίνακας 6) βλέπουμε ότι η συνεισφορά της μισθωτής εργασίας στην συνολική γεωργική απασχόληση της Ελλάδος αυξάνει με ρυθμό περίπου 3% ετησίως⁶.

Κατά συνέπεια θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι ο ρυθμός αυτός είναι σχετικά υψηλός και εκφράζει τη μελλοντική τάση της ελληνικής γεωργίας προς την διαμόρφωση του επιχειρηματικού χαρακτήρα του ελληνικού αγροτικού τομέα.

⁶ Τα στοιχεία καλύπτουν την περίοδο 1989-2006.

Πίνακας 6: Εισροή Εργασίας στον Ελληνικό Αγροτικό Τομέα

	Συνολική Απασχόληση	Μη Μισθωτή Εργασία	Μισθωτή Εργασία
1989	805	736	70
1990	746	681	65
1991	687	626	61
1992	697	625	72
1993	708	624	84
1994	675	589	86
1995	645	556	88
1996	624	540	84
1997	605	525	80
1998	599	514	85
1999	594	504	89
2000	586	493	93
2001	578	482	96
2002	571	471	100
2003	620	497	124
2004	614	486	128
2005	608	475	133
2006	603	464	139

Σημ. Τα ποσά είναι εκφρασμένα σε '000, Πηγή: EUROSTAT

Κλείνοντας αυτή την ενότητα είναι σκόπιμο να εξετάσουμε την συμβολή του αγροτικού τομέα στην διαμόρφωση των εμπορικών συναλλαγών της Ελλάδας. Σε γενικές γραμμές, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα αγροτικά προϊόντα αποτελούν ένα σημαντικό στοιχείο του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου. Χαρακτηριστικά, από τα σχετικά στατιστικά της Ε.Σ.Υ.Ε. προκύπτει ότι το 2006 οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων απετέλεσαν το 23% περίπου των συνολικών εξαγωγών της χώρας μας, ενώ αντίστοιχα οι εισαγωγές σε αγροτικά προϊόντα ήταν το 12% των συνολικών μας εισαγωγών. Κύριες κατηγορίες προϊόντων στις εξαγωγές είναι τα φρούτα και λαχανικά καθώς και το ελαιόλαδο. Στην πλευρά των εισαγωγών οι κύριες κατηγορίες προϊόντων είναι τα κρέατα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα.

Εισροές

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του 2005, το ποσοστό της ενδιάμεσης ανάλωσης, όπως φάρμακα, λιπάσματα, ζωοτροφές, ενέργεια, κλπ, στον γεωργικό κλάδο είναι 39,4% στο σύνολο της ακαθάριστης αξίας παραγωγής (στην οποία δεν συμπεριλαμβάνονται οι φόροι και οι επιδοτήσεις) ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Ε.Ε.-25 είναι 57,8% (Πίνακας 7). Στις ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Γερμανία τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 65%, 63% και 66% ενώ σε Μεσογειακές χώρες, όπως Ιταλία και η Ισπανία, ανέρχεται σε 42%.

Το ποσοστό της Ελλάδος προσεγγίζει το αντίστοιχο ποσοστό των μεσογειακών χωρών, γεγονός, το οποίο σε συνδυασμό με όσα αναφέρθηκαν σχετικά με την προαναφερθείσα διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι έχει διαμορφωθεί ένας μεσογειακός χαρακτήρας – μη εντατικός - της αγροτικής ανάπτυξης, ο οποίος διαφοροποιείται σε σημαντικό βαθμό από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πίνακας 7: Ενδιάμεσες Εισροές στον Αγροτικό Τομέα, ως ποσοστό (%) της παραγωγής

	1995	2000	2005
Ε.Ε.-25	:	55,6	57,8
Ε.Ε.-15	53,3	54,6	56,8
Βέλγιο	65,8	63,7	67,4
Τσεχία	:	70,5	72,9
Δανία	60,2	65,2	68
Γερμανία	70,4	65,5	66,3
Εσθονία	70,1	62,4	63,5
Ελλάδα	32,8	53,9	39,4
Ισπανία	38,5	40,4	41,6
Γαλλία	56	57,8	62,5
Ιρλανδία	53,4	61,2	66,9
Ιταλία	35,5	40,2	41,9
Κύπρος	:	44	43
Λετονία	:	56,7	68,5
Λιθουανία	63,5	65,4	70,9
Λουξεμβούργο	51,5	54,4	61,4
Ουγγαρία	:	62,9	65,5
Μάλτα	:	50,7	60
Ολλανδία	52	53,9	60,7
Αυστρία	58	56,9	58,6
Πολωνία	:	62,9	63,5
Πορτογαλία	59,5	64	64,8
Σλοβενία	55,5	58,1	59,3
Σλοβακία	67,4	77,5	76,5
Φιλανδία	77,9	80	83,7
Σουηδία	69,9	75,1	76,2
Ην. Βασίλειο	54,8	65,8	64,9

Σημ.: Μή Διαθέσιμα Στοιχεία

Πηγή: EUROSTAT

Η πιο σημαντική αναλώσιμη εισροή στην Ελλάδα είναι οι ζωοτροφές, η οποία καλύπτει περίπου 34% του συνόλου των εισροών. Το ποσοστό αυτό δεν αποκλίνει σημαντικά από το αντίστοιχο ποσοστό στην Ε.Ε.-25, το οποίο είναι 36%. Η δεύτερη κατά σειρά εισροή στην ελληνική αγροτική παραγωγή είναι η κατανάλωση ενέργειας, η οποία καλύπτει περίπου το 18% των συνολικών εισροών. Στην Ε.Ε.-25 το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 12%, συγκριτικά χαμηλότερο έναντι του ελληνικού.

Επίλογος

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η οικονομική ανάπτυξη του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα είναι μια αναγκαιότητα η οποία πηγάζει από την υλοποίηση του στόχου, που είναι η διατήρηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο με την δημιουργία θέσεων εργασίας και ενός ευρέως φάσματος οικονομικών δραστηριοτήτων σε αγροτικές μειονεκτικές, ορεινές και νησιωτικές περιοχές. Παράλληλα, η ενίσχυση της εκπαίδευσης και η δημιουργία συνεχούς ροής γνώσης και πληροφορίας στους απασχολούμενους και ιδιαίτερα στους νέους αγρότες θα καταστήσει δυνατή την επίτευξη του παραπάνω στόχου.